

Jadwiga Romanowska
<http://orcid.org/0000-0002-7588-2373>
Uniwersytet Jagielloński
jadwiga.romanowska@uj.edu.pl
DOI: 10.35765/pk.2023.430402.20

Tradycyjny strój kobiety – *traje de flamenca* i jego znaczenie podczas sewilskiego święta Feria de Abril

STRESZCZENIE

Tekst ma na celu omówienie najistotniejszych zagadnień związanych z *traje de flamenca*, tradycyjnym strojem kobiecym zakładanym podczas jednego z najważniejszych andaluzyjskich świąt – Ferii de Abril w Sewilli. *Traje de flamenca* to strój mający początek w romantycznej wizji andaluzyjskiej kultury, zanurzony w tradycji – ulega również przekształceniom. Zakładanie go przez kobiety to nie tylko forma budowania lokalnej tożsamości, lecz także próba podkreślenia kobiecej siły i dominacji.

SŁOWA KLUCZE: strój, *traje de flamenca*, Sewilla, lokalna tożsamość

ABSTRACT

Traditional Women's Costume – *traje de flamenca* and Its Meaning at the Feria de Abril Festival in Seville

The text aims to discuss the most important meanings of *traje de flamenca*, a traditional women's costume worn during one of the most important Andalusian festivals – Feria de Abril – in Seville. *Traje de flamenca* is a costume founded on the romantic vision of Andalusian culture, which, however, has also been transformed by tradition. Women wearing it is a form of building local identity, but also an attempt to emphasize female power and dominance.

KEYWORDS: costume, *traje de flamenca*, Seville, local identity

Strój to element, przez który można definiować tożsamość kulturową i przekazywać określone komunikaty. Aby je zdekodować, należy posiadać odpowiednią wiedzę na temat konkretnych znaczeń przypisywanych strojowi w danej społeczności. Interesującym przykładem stroju nasyconego znaczeniami, będącego manifestacją tożsamości lokalnej i przywiązania

Sugerowane cytowanie: Romanowska, J. (2023). Tradycyjny strój kobiety – *traje de flamenca* i jego znaczenie podczas sewilskiego święta Feria de Abril. © ⓘ *Perspektywy Kultury*, 4/2(43), ss. 321–331. DOI: 10.35765/pk.2023.430402.20

Nadesłano: 06.09.2023

Zaakceptowano: 28.10.2023

do miejskiej tradycji, jest kobiecy ubiór zakładany podczas sewilskiej fiesty Feria de Abril.

Sewilla to stolica Andaluzji – jednej z 17 hiszpańskich wspólnot autonomicznych położonych na terenie Hiszpanii. Feria de Abril to jedno z dwóch najważniejszych świąt obchodzonych każdego roku w tym mieście. Wraz z Semana Santa – Wielkim Tygodniem, tworzy ona tak zwane Fiestas de la Primavera – wiosenne święta. Fiestas de la Primavera są mocno zakorzenione zarówno w andaluzyjskiej tradycji, jak i w kulturze hiszpańskiej w ogóle (Palma Martos, Palma Martos, Martín Navarro, 2014). Badacze uważają, że oba wiosenne święta oddają charakter sewilskiej społeczności i mogą być polem do interpretacji wartości kulturowych w teźże (Palma Martos, Palma Martos, Martín Navarro, 2014). Co roku dzięki swojej unikatowości przyciągają do Sewilli turystów z kraju i z zagranicy (Palma Martos, Palma Martos, Martín Navarro, 2014). Mimo że w pewien sposób stanowią one całość w kontekście sewilskiego kalendarza świątecznego, to mają odmienny charakter. Semana Santa to święto religijne, natomiast Feria de Abril posiada charakter czysto laicki. Niniejszy tekst poświęcony jest tej właśnie świeckiej celebracji, obchodzonej dwa tygodnie po świętach Wielkiej Nocy. W czasie trwania tygodniowej fiesty życie w Sewilli przenosi się do festiwalowego miasteczka (el Real de la Feria), co roku budowanego na rozległym terenie w dzielnicy Remedios.

Feria de Abril odgrywa kluczową rolę w budowaniu sewilskiej wspólnotowości. Warto w tym kontekście powiedzieć, że wpisuje się ona w to, co Cristina Cruces-Roldán nazywa zbiorową towarzyskością (2002), wspólnotowym przeżywaniem czasu wolnego przez Andaluzjczyków. Uczestnictwo w tym wydarzeniu to marker sewilskiej tożsamości¹. Feria de Abril to również element niematerialnego dziedzictwa Andaluzji i Sewilli (Palma Martos, Palma Martos, Martín Navarro, 2014). Warto też zauważyć, że Feria de Abril jest najważniejszym pod względem ekonomicznym wydarzeniem w Sewilli, generującym w ostatnich latach około 930 milionów euro dochodów (Rocha, 2023). W rekordowym 2023 roku na przestrzeni całego tygodnia w ferii uczestniczyło 2,2 miliona osób (Efe, 2023).

Tradycja obchodzenia Ferii de Abril została zapoczątkowana w 1847 roku, z inicjatywy Katalończyka Narcisa Bonaplata i Baska José Marí de Ybarry. Początkowo wydarzenie było przede wszystkim targiem bydła (Romanowska, 2015). Hodowcy z Andaluzji, a później też z całej Hiszpanii mogli w trakcie jego trwania nawiązywać kontakty handlowe, jednocześnie biesiadując. Przez lata fiesta posiadała tę samą formułę – jej uczestnicy oglądali wystawy bydła, brali udział w konkursach mu poświęconych,

1 Oczywiście w Sewilli znajdziemy również zagorzałych przeciwników tego święta, którzy zarzucają mu, że jest swego rodzaju jarmarkiem próżności (Romanowska, 2016).

a następnie wspólnie ucztowali i negocjowali warunki kupna i sprzedaży zwierząt. Wszystkim tym wydarzeniom towarzyszyła corrida (Romanowska, 2015). Na przestrzeni lat wątek handlowy zaczął schodzić na drugi plan, by ostatecznie niemal zaniknąć². Współcześnie Feria de Abril to przede wszystkim święto mieszkańców Sewilli, którzy przez niemal cały tydzień oddają się zabawie, umacniając przy tym więź grupową.

Zanim omówiona zostanie rola stroju kobiecego podczas wiosennego festynu, należy opisać jego przestrzeń oraz schemat całej celebracji. Jak już wcześniej zauważono, Feria de Abril odbywa się w festiwalowym miasteczku – Real de la Feria, które jest pewnego rodzaju symbolicznym odzwierciedleniem Sewilli³. Warto przy tej okazji wspomnieć, że na tym terenie brak jest punktu centralnego czy też sceny. Jedynym takim miejscem jest budowana co roku według nowego projektu spektakularna, czterdziestometrowa brama – główne wejście na teren festiwalowego miasteczka – Portada de la Feria, której projekt co roku nawiązuje do sewilskiej bądź andaluzyjskiej tradycji (Romanowska, 2023). Do Real de la Feria przylega Calle del Infierno (Piekielna Ulica) – sporych rozmiarów park rozrywki. Przestrzeń ferii wyznaczają swego rodzaju ulice (*calles*), noszące nazwy najsłynniejszych toreadorów. Przy nich stawiane są duże namioty – *casetas*, w których odbywa się zabawa. Odwiedzający ferię mają możliwość spacerowania ulicami Real de la Feria bądź przebywania w *casetas*, jednak to *casetas* stanowią podstawowe miejsca celebracji. W 2023 roku w festiwalowym miasteczku stanęły 1053 namioty (Pérez, 2023)⁴. *Casetas* posiadają określoną przepisami formę, a ich wnętrze urządzone jest według powtarzającego się schematu. Mogą występować w dwóch wariantach kolorystycznych – w zielono-białe i czerwono-białe pasy. W środku znajduje się zaplecze gastronomiczne oraz tak zwane *parte noble* – ozdobione tradycyjnymi andaluzyjskim motywami miejsce przeznaczone do posiłków, rozmów i zabawy / tańca. *Casetas* można podzielić na prywatne i publiczne. I choć Feria de Abril jest świętem mieszkańców Sewilli, to biorą w niej udział także turyści. Jest ich stosunkowo niewiele, jednakże z roku na rok coraz więcej⁵. W 2023 roku

---

2 Rzecz jasna, do tej pory podczas imprezy spotykają się przedsiębiorcy, którzy traktują ją jako pretekst do nawiązywania kontaktów biznesowych.

3 Całość miasteczka zajmuje powierzchnię 275 000 m² (Pérez, 2023).

4 Przy tej okazji należy zauważyć, że ze względu na ograniczenia przestrzenne niezwykle trudno jest zarejestrować każdy kolejny namiot. W 2022 roku na liście oczekujących było 1186 zgłoszeń. Najdłużej oczekujące zgłoszenie czekało na pozytywne rozpatrzenie 22 lata (R. V., 2022).

5 Namioty publiczne są dostępne dla wszystkich odwiedzających ferię. Do *casetas privadas* wstęp mają tylko osoby opłacające przez cały rok abonament oraz ich goście. Turyści w związku z tym mają dostęp jedynie do *casetas publicas*. Najwięksi tradycjoniści nie uznają publicznych

postawiono 15 namiotów publicznych. *Casetas* zazwyczaj przynależą do rodzin, grup przyjaciół, firm, a także do partii politycznych i różnego rodzaju organizacji. Przez cały rok osoby i jednostki organizacyjne skupione wokół danej *casetas* opłacają składki, z których utrzymywane są namioty. Aby wejść do prywatnego namiotu, należy zostać zaproszonym albo być członkiem grupy, która go opłaca. W związku z tym feria ma w dużym stopniu charakter ekskluzywny. W trakcie trwania święta praktykuje się odwiedziny w *casetas* należących do przyjaciół i rodziny⁶. Festiwalowe życie skupia się na wspólnej zabawie i posiłkach w postaci przekąsek (*tapas*)⁷, spacerach i odwiedzinach w zaprzyjaźnionych *casetas*. Obchody Feria de Abril mają stały schemat, który od 2018 roku przedstawia się następująco: impreza rozpoczyna się w sobotę od *noche / cena de pescaito* – uroczystych kolacji poprzedzających otwarcie właściwej imprezy. Kolacje odbywają się w poszczególnych namiotach. Aby w nich uczestniczyć, konieczne jest posiadanie zaproszenia. Podczas kolacji je się zazwyczaj owoce morza smażone w głębokim oleju – czyli tak zwane *pescaito frito*. O północy z niedzieli na poniedziałek ma miejsce *alumbrao* – uroczysta oficjalna publiczna inauguracja fiesty z udziałem przedstawicieli Urzędu Miasta i sewilskich celebrytów. Podczas *alumbrao* zapalane są lampki na bramie prowadzącej na teren ferii oraz wszystkie światła oświetlające teren festiwalowy. Całość imprezy wieńczy sobotni pokaz sztucznych ogni. Codziennie między poniedziałkiem a sobotą obowiązuje podobny rytuał świętowania – uczestnicy schodzą się na teren festiwalu około 13.00 i zostają *hasta el cuerpo aguante* – dopóki ciało wytrzyma. Około 15.00 zazwyczaj je się obiad, a o 22.00 kolację, choć przez cały dzień w *casetas* można zamawiać drobne przekąski. Również każdego dnia o 18.00 na sewilskiej arenie walk byków (Plaza de Toros de la Real Maestranza de Caballería de Sevilla) odbywa się *corrida*. Impreza kończy się codziennie około godziny 2.00 w nocy. Dla urozmaicenia, ale też podniesienia prestiżu w wielu *casetas* zatrudniane są zespoły grające flamenco i muzykę popularną. Istotnym elementem celebracji kwietniowego festynu są także przejażdżki konne i przejażdżki dorożkami po terenie Real de la Feria (*paseo de caballos y enganches*) (Romanowska, 2015). Przejażdżki to okazja, by zrobić rekonesans na całym festiwalowym terenie, ale przede wszystkim

---

namiotów jako miejsc godnych odwiedzenia. Feria de Abril jest paradoksalnie w pewnym stopniu świętem zamkniętym na turystów, którzy niejednokrotnie mogą jedynie obserwować z zewnątrz, co dzieje się w namiotach prywatnych (Romanowska, 2015).

- 6 Jako że namioty zazwyczaj nie są zbyt dużych rozmiarów, część zabawy przenosi się przed *casetas*, co pozwala wchodzić w relacje i uczestniczyć w zabawie osobom bez zaproszenia.
- 7 Najbardziej typowymi przekąskami są: *jamón* – długo dojrzewająca szynka, krokiety, owoce morza smażone w panierce. Najpopularniejszym napojem jest *manzanilla* – wytrawne wzmocnione wino (sherry) wytwarzane w Sanlúcar de Barrameda i drinki na jego bazie – tzw. *rebujitos*.

by zaprezentować się innym. Wygląd, zwłaszcza kobiety, to bowiem jeden z najważniejszych elementów podczas omawianego święta. Co do zasady wszyscy miłośnicy ferii (zarówno mężczyźni, jak i kobiety) ubierają się elegancko.

Niniejszy tekst skupia się na tradycyjnym kostiumie kobiecym zakładanym podczas Ferii de Abril, nazywanym: *traje de flamenca*, *traje de faralaes* bądź *traje de gitana* (Martínez, 2009)⁸. W trakcie trwania święta ubiór ten staje się niezwykle ważnym wyznacznikiem lokalnej tożsamości, a także prestiżu. Kobiety, które nie chcą zakładać tradycyjnego ubioru, mogą założyć strój „cywilny” – zazwyczaj elegancki/wieczorowy czy też koktajlowy. Bardzo źle jest widziany strój nieformalny⁹.

Historia typowego dla Ferii de Abril kobiecego ubioru sięga XIX wieku i jest mocno zakorzeniona w sewilskiej kulturze miejskiej (Martínez, 2000). Pierwsze fotografie, na których widać kobiety ubrane w *trajes de flamenca*, datuje się na rok 1915 (Martínez, 2009). Jak już powiedziano, *traje de flamenca* / *traje de faralaes* / *traje de gitana* – to interesujący przykład stroju tradycyjnego, będący jednocześnie wyrazem identyfikacji tożsamościowej o symbolicznym znaczeniu (Martínez, 2009). Co ciekawe, w zależności od kontekstu ta identyfikacja może nawiązywać do lokalności (w kontekście Andaluzji i Sewilli), ale też do hiszpańskości, gdy włączona jest w jej symboliczne uniwersum skojarzeń (Martínez, 2009). *Traje de flamenca* wpisuje się w ogół stereotypowych wyobrażeń konstruowanych poza Hiszpanią o niej, a dotyczących tego, co Roland Barthes określiłby jako hiszpańskość i typowy hiszpański strój. Barthes w tym kontekście mówi o postrzeganiu Chin przez Francuzów:

Chiny to jedno, a idea na ich temat, jaką jeszcze niedawno mógł sobie stworzyć francuski drobnomieszczanin, to drugie: dla owej szczególnej mieszaniny dzwoneczków, rikszy i palarni opium najlepszym możliwym słowem jest chińskość (2000).

Stereotypowa hiszpańskość w odniesieniu do mody zawiera w sobie kobiece stroje bogate we frędzle, ozdobne grzebienie do włosów i przede

---

8 Należy wspomnieć, że poza omawianym strojem istnieje jeszcze inny typowy dla Ferii de Abril ubiór – tzw. *traje corto de amazona* – strój kobiet jeżdżących konno podczas fiesty. Mężczyźni zazwyczaj zakładają garnitur czy marynarkę bądź (dużo rzadziej) tradycyjny strój składający się z charakterystycznej krótkiej marynarki, eleganckich spodni i białej koszuli oraz kapelusza z szerokim rondem.

9 W tym kontekście warto zauważyć, że przyjeżdżający na ferie turyści często łamią zasady świątecznego dress code'u, choć znajdują się i tacy, którzy przywdziewają tradycyjne stroje. Turystki jednak łatwo wpadają w pułapkę i kupują niemodne stroje sprzed wielu sezonów, co traktowane jest z pewnym pobłażaniem przez sewilki.

wszystkim falbany (Martínez, 2009). Według Rosy Marí Martínez *traje de flamenca* przynależy zarówno do sfery mitu, jak i rytuału (2000). Z jednej bowiem strony ma swoje korzenie w romantycznym micie ugruntowanym przez film i literaturę, z drugiej zaś realizuje się w praktyce, w rytuale Ferii de Abril, w którym jest on częściowo powielany, a częściowo ulega wpływowi współczesnej mody. To zagadnienie doskonale obrazują trzy formy nazewnictwa, które stosuje się w odniesieniu do omawianego ubioru. Odwołując się do nich, można wyróżnić najważniejsze dla jego charakterystyki wątki, które są głęboko zakorzenione w zbiorowej wyobraźni, niekoniecznie jednak w faktach (Martínez, 2009).

Traje de gitana (dosłownie: strój Cyganki/Romki) to nazwa nawiązująca do ubioru romskich sprzedawczyń obecnych na Ferii de Abril od początku jej istnienia. Według tradycji Romki miały nosić bogate w falbany, przyciągające uwagę kreacje, wyróżniające się na tle innych, zachowawczych kobiecych ubiorów. Jak zauważa Rosa Marí Martínez, taki obraz strojów Romek, mocno odbiegający od rzeczywistości, zawdzięczamy relacjom romantycznych podróżników (2009). W rzeczywistości bowiem kobiety romskie nosiły dużo bardziej stonowane od sewilskich mieszczek ubrania. Jednak w wymiarze symbolicznym za *traje de gitana* szły skojarzenia z wolnością i nieskrępowaniem przypisywanym Romkom, które w momencie założenia *traje de gitana* udzielało się również sewilskim mieszczkom (Pit-Rivers, 2002).

Nazwa *traje de faraloes* z kolei znaczy tyle co „strój z falbanami” (od galisyjskiego terminu *farfala* lub *falbalá*, oznaczającego falbanę) (Martínez, 2009). W popularnym mniemaniu stroje bogate w falbany były charakterystyczne dla andaluzyjskich chłopek, jednak badania wskazują, iż były one bardzo popularne w całej Hiszpanii na przełomie XIX i XX wieku (Martínez, 2000). W związku z tym znów mamy do czynienia z budowaniem tożsamości lokalnej opartej na jego konotacjach z andaluzyjską wsią.

Wydaje się, że najbardziej rozpowszechnioną nazwą omawianego kostiumu jest *traje de flamenca*. Nazwa ta w potocznym znaczeniu odwołuje się do kultury muzycznej flamenco, będącej owocem transkulturowej hybrydyzacji romsko-andaluzyjskich tradycji (Martínez, 2009). Strój ten może być również wykorzystywany przez artystki flamenco, jednak wersje *trajes de flamenca* przygotowywane dla tancerek są dużo wygodniejsze, ponieważ muszą sprawdzać się w tańcu. Warto też zauważyć, że flamenco to podstawowy gatunek muzyczny towarzyszący obchodom Ferii de Abril.

Traje de flamenca to strój „żywy”, w którym tradycja spotyka się z nowoczesnością¹⁰. Charakterystyczny dla Ferii de Abril ubiór kobiecy może

10 Zainteresowanych pełną historią *trajes de flamenca* odsyłam do tekstów przytoczonej tu badaczki tego stroju Rosy Marí Martínez. Por. R.M. Martínez (2000). El traje de flamenca:

występować w różnych wariantach, jest on bowiem poddawany ciągłym przeobrażeniom związanym z trendami w modzie (Martínez, 2009). Co do zasady składa się on z najczęściej długiej do ziemi sukni – „syrenki” (od kilku sezonów bardzo dopasowanej do ciała i podkreślającej kobiece kształty), bogatej w falbany przy rękawach oraz u jej dołu. *Trajes de flamenca* mogą być stonowane i jednokolorowe, ale również zdobione wielokolorowymi deseniami. Na sukniach najczęściej pojawiają się bardzo charakterystyczne grochy i wzory kwiatowe. Często są one także przyozdabiane koronką. Aby zwiększyć objętość falban, podszywa się je dużą ilością materiału. Do sukni często dopinane są niewielkich rozmiarów trójkątne chusty bądź długie frędzle (*flecós*). Rzadkością są krótkie suknie, jednak i one są noszone podczas ferii¹¹. Ceny *trajes de flamenca* zależą od wielu czynników. W przypadku sukni „z sieciówki” można znaleźć stroje, których cena zaczyna się od 160–200 euro. Jeśli jednak ubiór szyjemy na miarę bądź kupujemy model ekskluzywnej marki, ceny wahają się w przedziale od 475–500 euro do nawet 1000 euro (Ponce, 2023). Oczywiście znajdziemy też droższe propozycje. Wszystko zależy od naszego budżetu¹². Wiele sewilek każdego sezonu kupuje nową suknię. Niektóre codziennie zakładają inny strój. W dobrym tonie jest zaprezentowanie przynajmniej jednego nowego kostiumu w sezonie¹³ (Romanowska, 2015). Zdarza się, że uczestniczki ferii decydują się na nałożenie dużej, zazwyczaj jedwabnej chusty, która może chronić przed zimnem (*mantón de manila / mantón de china*). Warto wiedzieć, że w złym guście jest noszenie do sukni kurtki, swetra czy marynarki. Uzupełnieniem stroju jest bogata biżuteria – zazwyczaj wiszące ozdobne kolczyki (z metali szlachetnych bądź plastiku), *peinetas* – ozdobne (często szylkretowe) grzebyki wpinane we włosy oraz kwiaty. Podczas kwietniowego święta kobiety upinają włosy w kok, wsuwają w nie *peinetas*, a całą fryzurę wykańczają sztucznymi kwiatami (najczęściej są to imitacje róż, nagietków, piwonii lub goździków). Utrzymujące się od pewnego czasu trendy każą upinać

---

una aproximación etnológica, *Narria*, 85–88; R.M. Martínez (2009). El traje de flamenca o la antropología en estado de gracia, *DEMÓFILO. Revista de Cultura Tradicional de Andalucía*, nr 42, 105–123. R.M. Martínez. (1988). *Trajes de tronío*. Madrid: Planeta; R.M. Martínez (2002). La indumentaria flamenca. W: *Historia del Flamenco*, VI. Sevilla: Tartessos; R.M. Martínez. (2003). El traje tradicional en Andalucía. W: *Proyecto Andalucía*, VIII. Sevilla: Publicaciones Comunitarias- Hércules; R.M. Martínez (1998). La Romería del Rocío, una fiesta de la post-modernidad, *Gaceta de Antropología*, nr 3.

11 W krótkie sukienki często ubierane są małe dziewczynki.

12 Oczywiście suknię można również wypożyczyć bądź kupić z drugiej ręki, np. na portalu Vinted.

13 Jedynym dniem ferii, kiedy nie wypada założyć *traje de flamenca*, jest *noche de pescaito frito*. Zastępuje się go strojem wieczorowym.

różne na środku głowy (Romanowska, 2015). Wiele kobiet, by uzyskać satysfakcjonujący je wygląd, korzysta z usług salonów fryzjerskich.

Według Rosy Marii Martínez z *traje de gitana* związany jest swego rodzaju rytuał mający początek kilka miesięcy przed ferią (2000). Rozpoczyna się on od wyboru odpowiedniego stroju, który bądź jest kupowany w gotowej wersji do dopasowania przez krawcową, bądź szyty na miarę. Następnie do wybranej propozycji dobiera się dodatki (Martínez, 2009). W całość przygotowań zaangażowane są stylistki, ekspedientki, rodzina i oczywiście krawcowe. Zakup nowego stroju to zatem działanie kolektywne, w którym oprócz zdania kupującej liczy się opinia profesjonalistek i rodziny/przyjaciółek. *Traje de flamenco* zakładany jest, by estetycznie zadowolić otoczenie. Przy tej okazji należy wspomnieć o najważniejszej imprezie w świecie mody poprzedzającej Ferię de Abril. Chodzi o SIMOF – Semana Internacional de la Moda Flamenca – Międzynarodowy Tydzień Mody Flamenco¹⁴. To podczas tego wydarzenia wyznaczane są trendy na dany sezon i to ono wpływa bezpośrednio na wybory konsumenckie uczestniczek ferii.

Warto zaznaczyć, że kobiece stroje podczas Ferii de Abril są wyznacznikami prestiżu. Jak zauważa Martínez, liczba posiadanych strojów niekoniecznie musi być proporcjonalna do statusu społecznego. Podstawowym nakazem obowiązującym kobiety podczas Ferii de Abril jest sformułowanie: *lucir en la feria* – pokazać się, błyszczeć, wyróżnić się (Romanowska, 2015)¹⁵. Podczas ferii bowiem najważniejszym dobrem/kapitałem jest prestiż, nie zaś pieniądze, a ten mierzy się w liczbie i efektywności sukien (Martínez, 2009). Prestiż może znaczyć tyle samo albo nawet więcej niż pieniądze. Kobiety podczas Ferii de Abril przechadzają się, tańczą, konwersują oraz udają się na przejażdżki dorożkami, nieustannie będąc obiektami obserwacji innych kobiet i mężczyzn. W tym kontekście można również przytoczyć popularne powiedzenie *no hay mujer fea vestida de flamenca* – nie ma brzydkiej kobiety w *traje de flamenca*. Uczestnicy omawianego wydarzenia są o tym głęboko przekonani (Martínez, 2009). Kobieta nie tylko błyszczy podczas ferii (*lucir en la feria*), ale także sprawuje niepodważalną dominację. Natomiast mężczyzna, który towarzyszy „dobrze ubranej” kobiecie, podnosi swój prestiż społeczny (Martínez, 2009). *Traje de flamenca* posiada w sobie głęboki semantyczny potencjał. Jest zatem znakiem prestiżu, dobrego gustu, ale też erotycznej władzy, którą kobieta

14 Oficjalna strona wydarzenia: <https://simof.es/> (dostęp: 26.08.2023).

15 Warto przy tej okazji zaznaczyć, że *trajes de flamenca* zakładane przez kobiety podczas Ferii de Abril są bardzo niewygodne. Ze względu na opinający ciało krój i wiele warstw materiału bardzo trudno jest w nich usiąść bądź skorzystać z toalety. To rzeczywiście kostiumy, w których aspekt wizualny całkowicie dominuje nad praktycznym.

wedle tradycji obejmuje, zakładając go (Martínez, 2009). Dawniej strój ten był również związany z celami matrymonialnymi. Przestrzeń *casetas* dawała możliwość niezobowiązującego flirtu na parkiecie. Dziś ten wątek zdaje się tracić na znaczeniu (Martínez, 2009).

Ostatnią kwestią, o której należy wspomnieć, omawiając zagadnienia feriowego ubioru, jest *savoir-vivre*. Wśród prawdziwych purystek istnieje niepisany zbiór zasad, których należy przestrzegać podczas noszenia *traje de flamenca*. Claudia Alfaro, autorka jednego z najpopularniejszych i nagradzanych blogów poświęconych Ferii de Abril i jej modzie – *Entre cirios y volantes*¹⁶, omawia najistotniejsze zasady, którymi powinna kierować się każda kobieta, chcąc uchodzić za elegancką podczas kwietniowego święta (Alfaro, 2013). Do najważniejszych z nich należą następujące: mając na sobie tradycyjny strój, nie należy nosić rozpuszczonych w nieładzie włosów ani okularów przeciwsłonecznych. Jeśli zakładamy do niego chustę, nie powinniśmy przewiązywać jej w pasie. Zawsze należy mieć odpowiednio dobrane do stroju buty. Powinny to być espadryle na koturnie bądź buty na obcasach. Nie należy przesadzać z dodatkami. Telefon powinien być dyskretnie ukryty w kieszeni sukni; w złym guście jest chowanie go za dekolot sukienki. Nosząc *traje de flamenca*, nie powinno się zakładać żadnego (poza chustą) okrycia wierzchniego. Alfaro rekomenduje uczestniczkom ferii:

Należy pamiętać, by być *flamenca* wszystkim pięcioma zmysłami. Kobieta zakładająca *traje de flamenca* nie tylko «robi się na bóstwo». Jej postawa, ubiór, sposób chodzenia (...) musi mieć odzwierciedlenie w jej nastawieniu. Wyglądajcie pięknie, elegancko i zmysłowo. Rzucajcie eleganckie spojrzenia, gdy wychodzicie na parkiet tańczyć *sevillanas*¹⁷, a przede wszystkim nigdy nie przestawajcie się uśmiechać. Bądźcie wyjątkowe.

Przytoczone sugestie doskonale obrazują powagę, jaka przywiązywana jest do *traje de flamenca* i jego znaczeń.

Podsumowując, tradycyjny strój zakładany przez kobiety podczas Ferii de Abril – *traje de gitana / de faroles* czy *de flamenca* to polisemiczny tekst kultury będący wyznacznikiem lokalnej tożsamości. To także tekst kultury, który konstruuje zasady mocno zakorzenione w lokalnych zwyczajach. Jako owoc romantycznej recepcji andaluzyjskiej tradycji jest połączeniem myślenia mitycznego i opartego na nim rytuału.

---

16 <https://entreciriosyvolantes.com/> (dostęp: 27.08.2023).

17 *Sevillanas* to tradycyjny taniec parowy wykonywany podczas Ferii de Abril.

BIBLIOGRAFIA

- Alfaro, C. (2013, 10 kwietnia). Los 10 'No' a la hora de vestir de flamenca. *Entre cirios y volantes*. Pozyskano z: <https://entreciriosyvolantes.com/como-no-vestir-de-flamenca/> (dostęp: 27.08.2023).
- Barthes, R. (2000). *Mitologie*, tłum. A. Dziadek. Warszawa: Wydawnictwo KR.
- Cruces-Roldán, C. (2002). *Más allá de la música. Antropología y flamenco*, t. 1: *Sociabilidad, transmisión y patrimonio*. Sevilla: Signatura Ediciones.
- Díaz, J. (1996). *El traje en Andalucía. Estampas del s. XIX*. Sevilla: Fundación Machado.
- Efe (2023, 30 kwietnia). Sevilla cierra la Feria de Abril 2023 con récord de afluencia y consumo. *El Imparcial*. Pozyskano z: <https://www.elimparcial.es/noticia/253644/sociedad/sevilla-cierra-la-feria-de-abril-2023-con-record-de-afluencia-y-consumo.html> (dostęp: 28.08.2023).
- Entre cirios y volantes*, <https://entreciriosyvolantes.com> (dostęp: 27.08.2023).
- Martínez, R.M. (1988). *Trajes de tronío*. Madrid: Planeta.
- Martínez, R.M. (1998). La Romería del Rocío, una fiesta de la postmodernidad. *Gaceta de Antropología*, nr 3.
- Martínez, R.M. (2000). El Traje de flamenca: una aproximación etnológica. *Narria*, nr 85–88, 37–46
- Martínez R.M. (2002). La indumentaria flamenca. W: *Historia del Flamenco*, VI. Sevilla: Tartessos.
- Martínez, R.M. (2003). El traje tradicional en Andalucía. W: *Proyecto Andalucía*, VIII. Sevilla: Publicaciones Comunitarias – Hércules.
- Martínez, R.M. (2009). El traje de flamenca o la antropología en estado de gracia. *DEMÓFILO. Revista de Cultura Tradicional de Andalucía*, nr 42, 105–123.
- Palma Martos, L., Palma Martos, M.L. i Martín Navarro, J.L. (2014). La integración entre cultura y economía. El caso de las Fiestas de Primavera de Sevilla. *Estudios de Economía Aplicada*, nr 32(1), 287–308.
- Pérez, R. (2023). Cuáles son las casetas gratuitas de la Feria de Sevilla 2023: horario y ubicación. *El Confidencial*. Pozyskano z: https://www.elconfidencial.com/espana/andalucia/2023-04-22/feria-abril-sevilla-casetas-gratuitas-donde-ir-fiesta_3616064/ (dostęp: 26.08.2023).
- Pitt-Rivers, J. (2002). Traje de luces, traje de lunares. *Revista de Estudios Taurinos*, nr 14, 133–156.
- Ponce, R. (2023). ¿Cuánto cuesta un traje de flamenca? *BulevarSur*. Pozyskano z: <https://sevilla.abc.es/estilo/bulevarsur/noticias/moda/cuanto-cuesta-un-traje-de-flamenca/> (dostęp: 28.08.2023).
- R.V. (2022, 2 stycznia) Qué hacer para conseguir una caseta en la Feria de Abril de Sevilla y cuál es la lista de espera *ABC de Sevilla*. Pozyskano z:

<https://sevilla.abc.es/sevilla/conseguir-caseta-feria-abril-sevilla-lista-espera-20221102223554-nts.html> (dostęp: 26.08.2023).

Rocha, R. (2023, 20 marca). La Feria de Sevilla tiene un impacto económico de unos 930 millones de euros. *Diario de Sevilla*. Pozyskano z: https://www.diariodesevilla.es/feria_de_abril/Feria-Sevilla-impacto-economico-millones_0_1785422673.html (dostęp: 28.08.2023).

Romanowska, J. (2015). Kolorowych jarmarków Feria. *Dialog Pheniben*, nr 18, 86–93.

Semana Internacinal de la Moda Flamenca, <https://simof.es/> (dostęp: 26.08.2023).

Jadwiga Romanowska – asystent w Instytucie Studiów Międzykulturowych UJ, doktorka nauk humanistycznych w zakresie kulturoznawstwa. Dyplomowana instruktorka tańca. Jej zainteresowania badawcze skupiają się wokół kultury Hiszpanii, tożsamości kulturowej i tańca i transkulturacji. Autorka monografii *Transkulturowani, transkulturujący. Obcokrajowcy w sewińskiej społeczności flamenco*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR 2023 i artykułów naukowych: Explanatory potential of the concepts of transculturation/transculturality in intercultural education. *Kwartalnik Pedagogiczny*, nr 260 (2/2021), 92–103 i Obcokrajowcy w kulturze flamenco: problem negocjacji tożsamości. *The Polish Journal of the Arts and Culture. New Series*, 2021, 13 (1/2021), 133–152.

